

Quarterly Journal of Village and Space Sustainable Development

Spring 2022, Vol.3, No.1, pp 117-136

doi [10.22077/vssd.2022.5102.1080](https://doi.org/10.22077/vssd.2022.5102.1080)

The Role of Insurance of Strategic Agricultural Products in Socio-Economic Development of Rural Areas: A case Study of Guilan Province

Ayat Javan^{1*}, Roghayeh Esmaeili¹, Mousa Vahedpour²

1. Master of Accounting, Head of Credits, Shanderman Branch, Keshavarzi Bank, Shanderman, Iran.
2. Faculty member of Accounting and Economics Department, Astara Branch, Islamic Azad University, Astara, Iran.

*Corresponding author, Email: fjavan349@gmail.com

Keywords:

Insurance, Strategic Products, Agriculture,
Rural Areas, Guilan.

Abstract

The insurance of strategic agricultural products is one of the risk management mechanisms that is of special importance, especially in the agricultural conditions of Iran, due to social, economic, and climatic reasons. Considering the fact that the Agricultural Insurance Fund has been active for more than three decades, and the government has provided supportive policies and strategies, the quantitative and qualitative development of this social and economic phenomenon can influence the development of rural areas. In this regard, the purpose of this study is to investigate the role of insurance of strategic agricultural products in the economic and social development of villages in Guilan. The research adopted descriptive and analytical methods as well as library, documentary and field studies. The sample consisted of three types of villages (mountainous and submontane, plain, coastal) and 380 people based on random sampling. SPSS software and WASPAS model were used to analyze the data. The results showed that the highest number of agricultural products insured consists of the plain type; furthermore, among the strategic products of the region, the highest amount of insurance is dedicated to rice as a strategic crop. Moreover, due to successive natural hazards in the province, most farmers have insured their crops against potential hazards. The results also showed that educational, promotional, economic, social, and institutional factors are effective in increasing the motivation of farmers to insure their products. Among these factors, educational and promotional factors were recognized as the most important ones, and therefore, a significant positive relationship was observed between the insurance of strategic agricultural products and the economic and social development of rural areas of Guilan. Finally, the spatial analysis of the three types of villages studied based on economic and social development, emphasizing the role of the insurance of strategic agricultural products showed that plain villages have the highest rate of economic and social development.

Received:

04/Jan/2022

Accepted:

23/Apr/2022

How to cite this article:

Javan, A., Esmaeili, R., & Vahedpour, M. (2022). The Role of Insurance of Strategic Agricultural Products in Socio-Economic Development of Rural Areas: A case Study of Guilan Province. *Village and Space Sustainable Development*, 3(1), 117- 136. [10.22077/vssd.2022.5102.1080](https://doi.org/10.22077/vssd.2022.5102.1080)

فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا

دوره سوم، شماره اول، پیاپی نهم، بهار ۱۴۰۱، صفحات ۱۳۶ - ۱۱۷

10.22077/vssd.2022.5102.1080

عوامل موثر در عدم پیروی توسعه پایدار روستاهای شهرستان زابل از اصول آمایش سرزمین

آیت جوان^{۱*}، رقیه اسماعیلی^۱، موسی واحدپور^۲

۱. کارشناسی ارشد حسابداری، رییس اعتبارات، شعبه شاندرمن، بانک کشاورزی، شاندرمن، ایران.

۲. عضو هیئت علمی گروه حسابداری و اقتصاد، واحد آستارا، دانشگاه آزاد اسلامی، آستارا، ایران.

* نویسنده مسئول، ایمیل: fjavvan349@gmail.com

چکیده

بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی یکی از سازوکارهای مدیریت مخاطرات است که در شرایط کشاورزی ایران، به دلایل اجتماعی، اقتصادی، اقلیمی، از اهمیت و ضرورت خاصی برخوردار است. در این بین، با توجه به بیش از سه دهه فعالیت صندوق بیمه کشاورزی و سیاست‌ها و راهکارهای حمایتی دولت، گسترش کمی و کیفی این پدیده اجتماعی و اقتصادی می‌تواند در توسعه مناطق روستایی موثر باشد. در این راستا هدف پژوهش حاضر، نقش بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی در توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاهای استان گیلان است. روش تحقیق توصیفی و تحلیلی همچنین منطبق بر مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و پیمایشی است. جامعه نمونه نیز سه تیپ روستاهای (کوهستانی و کوهپایه‌ای، جلگه‌ای، ساحلی) که بر اساس نمونه‌گیری تصادفی تعداد ۳۸۰ نفر تعیین شد، همچنین به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار SPSS و مدل WASPAS استفاده شد. نتایج نشان داد، بیشترین تعداد بیمه شدگان محصولات کشاورزی در تیپ جلگه‌ای است، همچنین از بین محصولات استراتژیک منطقه: بیشترین میزان بیمه در محصول استراتژیک برنج است، و همچنین به خاطر مخاطرات طبیعی پی در پی در استان، بیشتر کشاورزان محصولات خود را در برابر مخاطرات احتمالی بیمه کرده‌اند. در ادامه نیز نتایج نشان داد که عوامل آموزشی و ترویجی، اقتصادی، اجتماعی، نهادی در افزایش انگیزه کشاورزان در بیمه کردن محصولاتشان موثر می‌باشند و از بین این عوامل، عامل آموزشی و ترویجی مهمترین عامل شناخته شد؛ به دنبال آن، بین بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی و توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی استان گیلان، ارتباط معنادار و مثبتی مشاهده شد. در نهایت تحلیل فضایی سه تیپ روستاهای مورد بررسی بر اساس توسعه اقتصادی و اجتماعی و با تاکید بر نقش بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی نشان داد که تیپ روستاهای جلگه‌ای بیشترین میزان توسعه اقتصادی و اجتماعی را به خود اختصاص داده است.

واژگان کلیدی:

بیمه، محصولات استراتژیک، کشاورزی، مناطق روستایی، گیلان.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۰/۱۰/۱۳

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۲/۰۳

۱- مقدمه

طی چند دهه گذشته درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت بخش عمده‌ای از درآمد ارزی کشور را شامل می‌شود و اقتصاد کشور نیز تقریباً به طور کامل از روند صادرات نفت تبعیت نموده و با نوسانات آن دچار بحران می‌شود. از آنجا که نفت عمدتاً یک کالای سیاسی محسوب می‌شود، تا یک کالای اقتصادی، پیش‌بینی درآمدهای ایجاد شده ناشی از صادرات این محصول همواره با درآمدهای حاصل از فروش آن تفاوت فاحشی داشته و دارد، به این علت راهکارهایی که بتواند این وابستگی را کاهش دهند بسیار مهم می‌باشند. تنها راه گریز از وابستگی به درآمدهای نفتی، خروج از شرایط اقتصاد تک محصولی می‌باشد، در این راستا در بین کالاهای صادراتی، صادرات محصولات کشاورزی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (دادرس مقدم، ۱۳۸۹، ۵). در این بین، بخش کشاورزی یکی از مهمترین بخش‌های اقتصادی کشور است به طوری که بیش از یک سوم تولید ناخالص ملی و بیش از یک چهارم اشتغال و حدود ۸۷ درصد نیازهای غذایی کشور و نزدیک به ۳۶ درصد از صادرات غیرنفتی به این بخش وابسته است. این بخش در شرایط نامطلوب اقتصادی نیز شکوفایی و ظرفیت‌های نوینی را عرضه کرده است که برای بسیاری از اقتصاددانان تا حدودی ناشناخته مانده است (شکوری، ۱۳۸۴، ۵۷).

بنابراین کشاورز نقش حیاتی و راهبردی در نظام اجتماعی و اقتصادی مناطق روستایی بر عهده دارد. با وجود اهمیت بخش کشاورزی در اقتصاد کشور و مناطق روستایی، فعالیت در این بخش نسبت به دیگر فعالیت‌های تولیدی و اقتصادی متفاوت است، از جمله این که فعالیت در بخش کشاورزی به علت اتکای زیاد به طبیعت و وابستگی آن به عوامل و شرایط جوی و محیطی، فعالیتی همراه با ریسک محسوب می‌شود و تولیدکنندگان این بخش همواره با خسارات بی‌شماری ناشی از بروز حوادث قهری و بلایای طبیعی روبه رو می‌باشند و زندگی اقتصادی آنها در معرض مخاطرات جدی قرار دارد (یعقوبی و چیدری، ۱۳۸۰). به عبارت دیگر، تولیدکنندگان محصولات کشاورزی در اغلب موارد تصمیمات مربوط به تخصیص زمین و تولید محصولات مختلف را در فضایی از نبود اطمینان و بی‌ثباتی قیمت‌ها و بازده اتخاذ می‌کنند. این نوسان‌ها که ناشی از مجموعه‌ای از عوامل تصادفی و خارج از کنترل تولید کننده است، موجب عدم تمایل به سرمایه‌گذاری در درازمدت می‌شود. در سال‌های گذشته بیمه محصولات کشاورزی به عنوان جانشین و گاهی مکمل روش‌های سنتی مانند کشت توام، تنوع تولید در مزرعه، قیمت تضمینی و ... از جمله ابزارهای موثر در مدیریت ریسک در کشاورزی است. از نظر ماهیت، در واقع بیمه کشاورزی نوعی فناوری است که برای کاهش ریسک‌گریزی کشاورزان و در نتیجه افزایش کارایی آنها در استفاده بهینه از عوامل تولید و تمایل بیشتر به سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های کشاورزی ایجاد شده است (ویلیام و همکاران، ۱۹۹۹).

در این راستا، بیمه محصولات کشاورزی در ایران نیز به دلیل قرارگیری در منطقه خشک جهان از اهمیت مضاعفی برخوردار است. زیرا با خشکسالی‌های دوره‌ای، بخش کشاورزی با ابعاد بیشتری از مخاطرات روبرو است. به نحوی که گزارش فائو نشان می‌دهد ایران جزء ۱۰ کشور اول بلاخیز دنیا به ویژه در بخش کشاورزی است و از ۴۰ نوع سانحه طبیعی ثبت شده در جهان، ۳۱ نوع آن در ایران امکان وقوع دارد (جوادیان و فرزانه، ۱۳۸۳). در کنار این تهدیدها، کشاورزان و دامداران با بارندگی‌های ناگهانی و بی‌موقع، زلزله، سیل، سرمازدگی و یخبندان، تگرگ، آفات و بیماری‌های ذاتی و دامی و سایر حوادث طبیعی و یا غیرطبیعی از قبیل آتش‌سوزی‌ها، تخریب انبار، از کارافتادگی ماشین‌آلات کشاورزی و امثال آن نیز روبرو هستند که حتی اگر آسیب جزئی نیز داشته باشند، مجموعه شکننده و آسیب‌پذیری را برای تولیدکنندگان فراهم ساخته که از هم گسیختگی‌های جدی در زندگی و فعالیت کشاورزان خصوصاً کشاورزان خرده‌پا

پدید می‌آورد. به ویژه این که بخش عمده‌ای از کشاورزان ایران خرده‌مالکین هستند که آسیب‌پذیری بیشتری در مواجهه با مخاطرات دارند. بنابراین در هر راهبرد توسعه کشاورزی نظامند، این نکته که بیمه محصولات کشاورزی یکی از اصولی‌ترین و موثرترین ابزارهایی که می‌تواند در توسعه مناطق روستایی در ابعاد اقتصادی و اجتماعی موثر واقع شود، در نظر گرفت. زیرا بیمه به عنوان جانشین و گاهی مکمل روش‌های سنتی و از ابزارهای موثر مدیریت ریسک در بخش کشاورزی است (شاهنوشی و همکاران، ۱۳۹۰).

بنابراین از آنجا که بخش کشاورزی از نظر تامین نیازهای غذایی مردم، تامین مواد اولیه صنایع، اشتغال افراد و ایجاد درآمد اهمیت دارد، ثبات و استمرار رشد بخش کشاورزی از عوامل عمده کمک کننده به ثبات اجتماعی و رشد اقتصادی جامعه به شمار می‌آید (Bagli and et al, 2003, 10-14). بیمه محصولات کشاورزی نیز به نوبه خود بخش عمده‌ای از فرایند توسعه روستایی را بر عهده دارد. نبود بیمه محصولات کشاورزی، منجر به مهاجرت‌های بی‌رویه روستاییان به شهرها، بیکاری فزاینده و خصوصاً بیکاری پنهان، تشدید فقر و در نهایت به مخاطره افتادن امنیت غذایی می‌شود (نوری و امینی، ۱۳۸۶، ۶۶).

در این راستا، بیمه محصولات کشاورزی در استان گیلان یکی از اهرم‌های توسعه کشاورزی و روستایی و قوت قلب برای کشاورزان به شمار می‌رود. ترغیب کشاورزان به بیمه محصولات کشاورزی در این استان به این دلایل است، در استان گیلان در فصل بهار سرمای دیررس بهاره باعث سرمازدگی درختان و از بین رفتن درختان و گل‌های آن می‌شود، در فصل تابستان در شالیزارهای برنج با باران‌های ناگهانی در زمان برداشت محصول روبرو هستند که می‌تواند درصد قابل توجهی از برنج‌های رسیده را از بین ببرد، در فصل پاییز نیز وقوع باران‌های سیل آسا و طوفان می‌تواند برخی از محصولات را از بین ببرد و در فصل زمستان نیز پدیده برف می‌تواند بر پرتقال‌های روی درخت که در حال رشد هستند بنشیند و موجب شکستگی درختان و سرمازدگی میوه شود، در این راستا، استان گیلان دارای ۳۱۴ هزار هکتار اراضی کشاورزی است، ۳۱۷ هزار نفر از مردم استان در بخش کشاورزی مشغول به فعالیت هستند، برنج، چای، زیتون، پسته ابریشم، بادام زمینی، فندق و مرکبات عمده‌ترین محصولات استراتژیک کشاورزی گیلان هستند. در سال زراعی ۹۸-۹۹ افزون بر ۸۹ هزار نفر در استان گیلان محصولات زراعی، باغی و دامی و غیره را بیمه کردند، و از این تعداد ۴۵ هزار و ۳۰۰ شالیکار و ۳۰ هزار و ۲۵ چایکار محصولات خود را بیمه کردند، و با رقم ۲۹۸ میلیارد ریال غرامت بابت خسارات به بیمه‌گذاران محصولات کشاورزی گیلان پرداخت شد که این رقم در سال ۱۴۰۰ به حدود ۴۰۰ میلیارد ریال رسید. بنابراین، کشاورزی مهمترین شاخص فعالیت اقتصادی در گیلان است و زندگی و معاش بخش وسیعی از مردم این استان از طریق فعالیت‌های کشاورزی تأمین می‌شود. هرچند که استان گیلان در کلیت خود به عنوان یک سرزمین حاصلخیز و مناسب فعالیت‌های کشاورزی شناخته شده است، لیکن شرایط محیطی از قبیل اقلیم، ارتفاع، جنس خاک، قابلیت دسترسی به آب در همه جا به طور یکسان و یکنواخت فراهم نیست، و جغرافیایی کشاورزی، این استان را به سه تیپ متفاوت (کوهستانی و کوهپایه‌ای، جلگه‌ای و ساحلی) تقسیم نموده است، بنابراین ضرورت بررسی نقش بیمه محصولات کشاورزی در توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاهای این سه تیپ از ملزومات اساسی هر محقق و برنامه‌ریز توسعه می‌باشد. در این راستا، در پژوهش حاضر به بررسی نقش بیمه محصولات کشاورزی در توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی استان گیلان پرداخته شده است، بنابراین در راستای هدف پژوهش، سئوالات زیر مورد بررسی و کنکاش قرار گرفته‌اند:

- عوامل موثر در توسعه بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی در مناطق روستایی استان گیلان چه می‌باشد؟ و کدام یک بیشترین میزان را به خود اختصاص داده است؟
- بین بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی و توسعه اقتصادی-اجتماعی مناطق روستایی استان

گیلان چه ارتباطی وجود دارد؟ و تحلیل فضایی سه تیپ روستاهای (کوهستانی و کوهپایه‌ای، جلگه‌ای، ساحلی) بر اساس توسعه اقتصادی و اجتماعی و با تاکید بر نقش بیمه کشاورزی چگونه است؟

۲- بنیان نظریه‌ای

در شرایط کنونی، حیات سیاسی و اقتصادی بسیاری از کشورهای در حال توسعه از جمله ایران به شدت متکی بر درآمد صدور نفت و مواد اولیه است و تنوع کم در صادرات دیده می‌شود. لزوم گریز از صادرات تک محصولی و رهایی از مشکلات ناشی از آن، اهمیت بخش کشاورزی را مشخص می‌کند. لذا، ارتقای وضع اقتصادی کشاورزان یکی از اصلی‌ترین هدف‌های درست در کشورهای در حال توسعه در سیاستگذاری‌های تعدیل اقتصادی به حساب می‌آید. این امر بر این واقعیت قرار گرفته که برای رسیدن به توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار ناگزیر باید وضعیت اقتصادی کشاورزان را بهبود بخشید و برای این کار باید اثرات منفی رشد اقتصادی را کاهش داده و از اثرات مثبت آن بهره گرفت. بسیاری از کارشناسان امور اقتصادی کشور بر این باورند که بخش کشاورزی و توجه به محصولات استراتژیک می‌تواند در کوتاه‌مدت سهم تولید کالای جامعه را گسترش دهد و شرایط عینی مشارکت قشر وسیعی از جمعیت را در حرکت اقتصادی فراهم آورد (فال سلیمان و همکاران، ۱۳۹۲). بنابراین، تحول و بهبود نظام اقتصادی خود مرهون توسعه همه جانبه و پایدار اجرایی بوده که در آن بخش کشاورزی به دلایلی همچون تامین نیاز و امنیت غذایی جامعه، تامین مواد اولیه صنعت و نقش در توسعه صنعتی، جذب نیروی کار و ... از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است (Irish Leader network, 2000, 10-12). در واقع ثبات و استمرار رشد بخش کشاورزی از عوامل عمده کمک کننده به ثبات اجتماعی و رشد اقتصادی جامعه به شمار می‌آید (Nilsson and Svensson, 2005, 48). به بیان کلی، رشد اقتصادی هر کشور بدون رشد و توسعه سخت‌افزاری و نرم‌افزاری کشاورزی امکان‌پذیر نیست. توسعه کشاورزی به طور کلی فرآیندی است که در برگیرنده اقدامات گسترده در راستای فراهم‌سازی زمینه‌های افزایش تولید، بهره‌وری کشاورزی و بهبود فعالیت‌های پس از تولید می‌باشد (طالب و عنبری، ۱۳۸۷، ۲۴۵-۲۴۶). وجود پتانسیل‌های محیطی و کیفیت آن، که در واقع درون مایه‌های فضایی هر منطقه نیز قلمداد می‌شوند، نقشی اساسی در توسعه کشاورزی دارند (رکن الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۸، ۹۰)، بنابراین توسعه در مفهوم کلی و توسعه بخش کشاورزی به همدیگر آمیخته شده‌اند. چرا که، از لحاظ اقتصادی، اجتماعی و سیاسی اثرات ویژه‌ای را به همراه داشت. توسعه روستایی به عنوان بستر ساز این بخش از توسعه دارای یک جایگاه اساسی است. که این موضوع، نقش و توجه خاص به توسعه روستایی مبتنی بر توان‌های بخش کشاورزی را دو چندان می‌کند. در بخش کشاورزی، محصولات استراتژیک علاوه بر تأثیرات اقتصادی، اجتماعی در سطح ناحیه و کشور، در سطح جهانی نیز می‌توانند موثر و مفید واقع شوند. چرا که اولاً تولید آنها، مخصوص نقاط خاصی است، ثانیاً در سطح جهانی بازار ویژه خود را دارد (یزدان پناه و همکاران، ۱۳۸۵، ۱۹۴). ولیکن محصولات استراتژیک بخش کشاورزی به علت اتکای زیاد به طبیعت و وابستگی آن به عوامل و شرایط جوی و محیطی، فعالیتی همراه با ریسک محسوب می‌شود از این رو بقا و داوم فعالیت‌های تولیدی در این بخش نیازمند حمایت‌های جدی از تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران این بخش است. در بین سیاست‌های مختلف حمایتی، بیمه محصولات کشاورزی به عنوان راه حل مفید و مناسب جهت مقابله با این خطرات همواره مورد توجه و تاکید بوده است. بیمه محصولات کشاورزی به کشاورزان کمک می‌کند تا به منظور کاهش ریسک، بهترین برنامه‌های مدیریتی و استراتژی‌های پایدار را بکار ببرند (هاگ و همکاران، ۲۰۰۳). بیمه انتقال ریسک بین بیمه‌گذار و بیمه‌گر است، در هزینه‌ای که شدت زیان را کاهش می‌دهد، در غیر این

صورت بیمه‌گذار متحمل می‌شود. بیمه عقدی است که به موجب آن یک طرف تعهد می‌کند، در ازای پرداخت وجه و یا وجوهی و از طرف دیگر در صورت وقوع یا بروز حادثه، خسارت وارده بر او را جبران نموده و یا وجه معینی بپردازد. ری (۱۹۶۰)، تعریف بیمه را به این صورت بیان می‌کند، به عنوان یک وسیله اجتماعی که با هدف کاهش عدم اطمینان زیان از طریق ترکیبی از تعداد زیادی از عدم قطعیت‌های مشابه و از طریق استفاده از وجوه انباشته شده، توزیع بار زیان، باید در هر فضا و زمانی وجود داشته باشد. نظام بیمه محصولات کشاورزی ایران، بر اساس سطح زیر کشت محصولات و حداکثر مبلغ مورد تعهد بیمه‌گر در قرارداد بیمه، می‌باشد (یزدان‌منش و موسایی، ۱۳۹۷). در دهه‌های اخیر، بیمه محصولات کشاورزی مورد حمایت صاحب‌نظران و سیاستمداران بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته قرار گرفته است (احسان و همکاران، ۱۹۸۷؛ بکر، ۱۹۹۰؛ واندویر، ۲۰۰۱). در این رابطه، کشاورزان با توجه به احتمال رویارویی آنها با انواع مخاطرات حاضر می‌شوند که به عنوان بیمه‌گذار مبالغی را با عنوان حق بیمه به شرکت‌ها و ارگان‌های بیمه‌گر، پرداخت نمایند تا در صورت وقوع شرایط نامناسب، تمام یا حداقل بخشی از خسارت‌های آنها جبران شود. در این رابطه، گرایش افراد در رویارویی با مخاطرات از عوامل مهمی است که بر تمایل آنها، به ویژه بهره‌برداران کشاورزی، به بیمه شدن و همچنین بر اندازه حق بیمه پرداختی آنها تأثیری ویژه دارد. مبلغ حق بیمه پرداختی برای محصولات کشاورزی در ایران نیز به صورت ۲۰ درصد سهم کشاورزان و ۸۰ درصد سهم دولت می‌باشد (یزدان‌منش و موسایی، ۱۳۹۷).

در ادامه نیز مطالعات گسترده‌ای در سطح ملی و بین‌المللی در حوزه بیمه محصولات کشاورزی صورت گرفته است، ولیکن در راستای موضوع پژوهش حاضر تا جایی که پژوهشگر در سایت‌های علمی و پژوهش دیده، مطالعات بسیار اندکی صورت گرفته است، ولیکن در این قسمت از پژوهش به مطالعاتی که همپوشانی با موضوع پژوهش حاضر دارند پرداخته شده است.

ترکمانی و نیکویی (۱۳۸۶)، در پژوهشی خود به این نتایج دست یافتند، تأثیر بیمه بر تولید گندم کاران در اقلیم مدیترانه ای مثبت، در اقلیم کوهستانی سرد منفی، و در اقلیم نیمه صحرایی گرم تا حدودی منفی بوده است. فاضلی (۱۳۹۱)، در پژوهش خود به این نتایج دست یافتند، بیمه محصولات کشاورزی در توسعه روستایی تأثیرات مثبتی داشته است.

فال سلیمان و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهش خود به این نتایج دست یافتند، بین میانگین علل محیطی، اقتصادی و حمایت‌های دولت و بخش خصوصی و افزایش انگیزه بهره‌برداران به توسعه کشت محصول پسته رابطه معنی‌داری وجود دارد. دهقانی (۱۳۹۳)، در پژوهشی خود به این نتایج دست یافتند، بخش کشاورزی یکی از تواناترین بخش‌های اقتصادی کشور است که تأمین کننده حدود یک سوم اشتغال، بیش از چهارپنجم نیازهای غذایی کشور، نیمی از صادرات غیر نفتی، و یک پنجم تولید ناخالص داخلی کشور است. اما در سالهای اخیر با توجه به افزایش رشد جمعیت و کاهش سرانه زمین زراعی، بالا بودن هزینه تولید، بالا بودن ضایعات به ویژه در محصولات باغی، عدم بازار یابی مناسب، بیکاری فصلی و پنهان و کاهش درآمد در این بخش، کشاورزی را با مشکلات و چالش‌هایی روبه رو کرده است. لذا توجه به این بخش و تلاش جهت کاهش مشکلات آن از جمله نکاتی است که مسئولان بایستی توجه لازم را داشته باشند. جعفریان کیکانلو و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهش خود به این نتایج دست یافتند، بیمه تأثیر مثبتی بر متغیرهای اقتصادی بهبود عملکرد، تهیه نهادهای تولید و بازپرداخت بدهی داشته است. همچنین عوامل موثر بر پذیرش بیمه از سوی کشاورزان نیز میزان سطح زیر کشت، میزان غرامت پرداختی، تنوع محصولات و ویژگی‌های فردی بدست آمده است. امیری کچمی و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهش خود به این نتایج دست یافتند، از بین متغیرهای مورد مطالعه چهار متغیر عوامل اقتصادی،

دانش کشاورز در رابطه با بیمه محصولات باغی، نگرش کشاورز نسبت به بیمه محصولات باغی و میزان خطرپذیری کشاورز، به ترتیب بیشترین تاثیر را در توسعه بیمه محصولات باغی داشته‌اند که در مجموع ۵۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته تحقیق تبیین شد. قاسمی و علیزاده (۱۳۹۷)، در پژوهش خود به این نتایج دست یافتند، از مهمترین چالش‌های پیش روی توسعه بیمه محصولات کشاورزی، وجود ساختار نامطلوب در زمینه بیمه محصولات کشاورزی با ۱۲/۱ درصد، فقدان فضای رقابتی در عرصه بیمه محصولات کشاورزی با ۸/۳ درصد واریانس تبیین شده است. امیدی نجف‌آبادی و پاینده نجف‌آبادی (۱۳۹۹)، در پژوهش خود به این نتایج دست یافتند، در چالش‌های اقتصادی، متغیر فقدان پس‌انداز در افراد فقیر به عنوان یک جزء ضروری برای خرید بیمه‌نامه؛ در چالش‌های فرهنگی-اجتماعی، متغیر فقدان مشارکت روستاییان در طرح‌های بیمه‌های تعاونی و نبود اعتماد در میان شبکه‌های جامعه محلی در مورد بیمه خرد؛ در چالش‌های آموزشی-ترویجی، متغیرهای بی‌توجهی رسانه‌های جمعی به مباحث بیمه خرد و فقدان آموزش اقشار کم‌درآمد از طریق موارد سفارشی؛ در چالش‌های فنی، متغیر نبود اطلاعات در مورد بازاریابی بیمه خرد در میان اقشار ضعیف؛ و در چالش‌های سیاست‌گذاری، متغیر بی‌توجهی صندوق محصولات کشاورزی به مباحث بیمه خرد بیشترین اولویت را در توسعه بیمه خرد تعاونی در مناطق روستایی دارند. قاسمی و داورزنی (۱۴۰۰)، در پژوهش خود به این نتایج دست یافتند، استراتژی‌های تدافعی، استراتژی‌های بهینه برای گسترش بیمه کشاورزی در بین کشاورزان خرده مالک است. همچنین به کمک ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی، راهبرد قانونی تبیین علمی موانع توسعه بیمه کشاورزی و تقویت تحقیقات علمی در خصوص عوامل موثر بر پذیرش بیمه از سوی بهره‌برداران خرده مالک با امتیاز ۴/۵ معرفی گردیده شد.

واندویر و یانگ (۲۰۰۱)، در پژوهش خود به این نتایج دست یافتند، یارانه‌های بیمه محصولات کشاورزی در تصمیم‌گیری‌های کشت تاثیر دارد. به دیگر سخن، بیمه محصولات کشاورزی همزمان ریسک‌های قیمت عملکرد را پوشش می‌دهد. آل لی (۲۰۰۴)، در پژوهش خود به این نتایج دست یافتند که توسعه بیمه کشاورزی طی سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۰ به کاهش ریسک فعالیت‌های کشاورزی نیجریه کمک موثری نموده است. سیبیکو و همکاران (۲۰۱۶)، به این نتایج دست یافتند که کشاورزان خرده مالک به شوک آب و هوا آسیب‌پذیر هستند اما اغلب فاقد دسترسی به بیمه کشاورزی هستند، بیمه شاخص آب و هوا می‌تواند برخی از مشکلات را کاهش دهد ولی جذب آن کمتر از انتظار است. اوپنگ منسا و همکاران (۲۰۱۷)، در پژوهش خود به این نتایج دست یافتند، در غنا پروژه بیمه نوآورانه برای انطباق با تغییرات اقلیمی و بیمه کشاورزی غنا وجود دارد که ذرت و سویا را برای هفت منطقه بیمه می‌کند با این حال، جذب کشاورزان به بیمه هنوز کم است. نستراچاک و همکاران (۲۰۱۸)، به این نتایج دست یافتند که استراتژی توسعه سیستم بیمه کشاورزی در قالب مدل مشارکت خصوصی و دولتی پیشنهاد داد، که نشان‌دهنده تعادل بین مشارکت‌های دولتی و خصوصی است. همچنین به این نتایج دست یافت که اجرای اقدامات پیشنهادی در چارچوب استراتژی توسعه سیستم بیمه کشاورزی باید ثبات تولید کشاورزی را به طور کلی و درآمد را تضمین کند به ویژه برای جمعیت روستایی. ژیکین و همکاران (۲۰۲۰)، در پژوهش خود به این نتایج دست یافتند که این سیستم شامل یک بازار پایدار برای خدمات بیمه است که توسط مکانیسم‌های اقتصادی و اداری تنظیم می‌شود.

۳- روش، تکنیک‌ها و قلمرو

تحقیق حاضر از نظر روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و از نظر ماهیت، کمی و به لحاظ هدف کاربردی

است. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار SPSS و مدل WASPAS استفاده شد.

حجم نمونه شامل دو بخش می‌باشد، بخش اول شامل: افراد آگاه و خبرگان روستایی است که با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۲۰ نفر تعیین گردیده شد. در بخش دوم، حجم نمونه نیز کشاورزان استان گیلان می‌باشند. در این راستا، با توجه به گستردگی محدوده مورد مطالعه، بر اساس شاخص‌های جمعیتی و جغرافیایی و بر حسب تعداد روستاییان و سهم آنها و با استفاده از جدول مورگان حجم نمونه ۳۸۴ خانوار به دست آمد، که تعداد ۳۸۰ نمونه انتخاب و مورد پرسشگری واقع شدند. نمونه‌ها در سطح جامعه با روش نمونه‌گیری طبق و تصادفی ساده طی مراحل چهارگانه زیر انتخاب شده است:

مرحله اول، با توجه به تعداد زیاد روستاهای استان و گستردگی منطقه مورد مطالعه و جهت صرف‌جویی در وقت و هزینه، حدود ۲/۲۶ درصد از روستاهای استان (۴۵ روستا) از ۱۹۹۱ آبادی دارای سکنه به عنوان حجم نمونه محاسبه شد. مرحله دوم، با استفاده از روش نمونه‌گیری طبق تعداد روستاهای اختصاص یافته به هر تیب مشخص شد. بدین صورت که با توجه به اینکه تعداد کل روستاهای دارای سکنه استان ۱۹۹۱ مورد است و از این تعداد ۱۸۰ روستا ساحلی، ۷۹۶ روستا جلگه‌ای و ۱۰۱۵ روستا کوهپایه‌ای و کوهستانی می‌باشد، با روش نمونه‌گیری طبق سهم روستاهای ساحلی ۴، روستاهای جلگه‌ای ۱۸ و روستاهای کوهپایه‌ای و کوهستانی ۲۳ روستا محاسبه گردید. مرحله سوم، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، روستاهای نمونه در هر تیب استقرار برگزیده شد. مرحله چهارم، با استفاده از روش نمونه‌گیری طبق تعداد سرپرستان خانوار نمونه در هر یک از تیپ‌های روستایی مشخص شد. بدین صورت که با توجه به اینکه تعداد کل نمونه، ۳۸۰، کشاورز محاسبه شده بود و نیز با توجه به تعداد افرادی که در هر یک از تیپ‌ها در سن اشتغال قرار دارند، حجم نمونه نهایی در سطح هر آبادی جهت پرسشگری به دست آمد، بنابراین ۳۴ پرسشنامه در روستاهای ساحلی، ۱۵۲ پرسشنامه در روستاهای جلگه‌ای و ۱۹۴ پرسشنامه در روستاهای کوهپایه‌ای و کوهستانی به تناسب تکمیل گردیده شد. جدول (۱). ابزار پژوهش پرسشنامه بود که با مطالعات از مقالات مرتبط با پژوهش و منطبق با منطقه مورد مطالعه، شاخص‌ها در قالب سئوالات تدوین و در قالب پرسشنامه منعکس شد. پرسشنامه خانوار روستایی جهت ارزیابی نقش بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی در توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی استان گیلان که دارای ۲۴ سؤال، پنج گزینه‌ای از طیف لیکرت است در ارزش‌گذاری گزینه‌های سئوالات پرسشنامه به ترتیب از گزینه خیلی کم تا خیلی زیاد نمرات ۱ الی ۵ اختصاص داده شد. جدول (۲). همچنین قابل ذکر است در رابطه با مجموعه عوامل موثر در توسعه بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی از سوی کشاورزان از روش دلفی استفاده شد، لذا در این قسمت با مصاحبه از ۲۰ نفر از افراد خبره و آگاه روستایی، مجموعه عوامل تعیین گردیده شد.

در ادامه نیز روایی صوری پرسشنامه‌ها توسط متخصصان تایید شد، و به منظور تعیین پایایی پرسشنامه‌ها از آماره آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار (۰/۷۸) برای پرسشنامه اقتصادی، مقدار (۰/۷۶) برای پرسشنامه اجتماعی، به دست آمد. نتایج آلفای کرونباخ برای پرسشنامه‌ها نشان‌دهنده پایایی قابل قبول است.

فرایند تحلیل داده‌ها در دو بخش (یافته‌های توصیفی و تحلیلی) انجام شد. در ابتدا در بخش یافته‌های توصیفی با استفاده از درصد میانگین به بررسی متغیرهای جنس، سن، تجربه کشاورزی، مقدار سطح زمین، میزان بیمه‌شدگان محصولات کشاورزی، میزان بیمه هر یک از محصولات استراتژیک کشاورزی، میزان رضایت از بیمه محصولات کشاورزی پرداخته شد، قابل ذکر است، که متغیرهای مقدار سطح زمین، میزان بیمه‌شدگان محصولات کشاورزی، میزان بیمه هر یک از محصولات کشاورزی و میزان رضایت از بیمه جزء گویه‌های متغیر مستقل (بیمه محصولات کشاورزی) می‌باشند. در ادامه در بخش یافته‌های

تحلیلی، با استفاده از تحلیل عاملی به بررسی میزان هر عامل در توسعه بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی پرداخته شد و در ادامه نیز به با استفاده از آزمون همبستگی اسپیرمن به بررسی ارتباط بین دو متغیر (بیمه محصولات کشاورزی و توسعه اقتصادی و اجتماعی در مناطق روستایی) پرداخته شد. در نهایت به منظور تحلیل فضایی سه تیپ (کوهپایه‌ای و کوهستانی، جلگه‌ای و ساحلی) بر اساس توسعه اقتصادی و اجتماعی و با تاکید بر بیمه محصولات کشاورزی از مدل WASPAS استفاده شد.

جدول ۱. انواع تیپ روستاها، تعداد، درصد و برآورد حجم نمونه

تیپ روستاها	تعداد روستا	درصد	تعداد روستاهای نمونه	تعداد نمونه جهت تکمیل پرسشنامه
روستاهاى ساحلى	۱۸۰	۹	۴	۳۴
روستاهاى جلگه‌ای	۷۹۶	۴۰	۱۸	۱۵۲
روستاهاى کوهپایه‌ای و کوهستانی	۱۰۱۵	۵۱	۲۳	۱۹۴
جمع کل	۱۹۹۱	۱۰۰	۴۵	۳۸۰

جدول ۲. ابعاد و شاخص‌های مورد مطالعه در متغیرهای وابسته

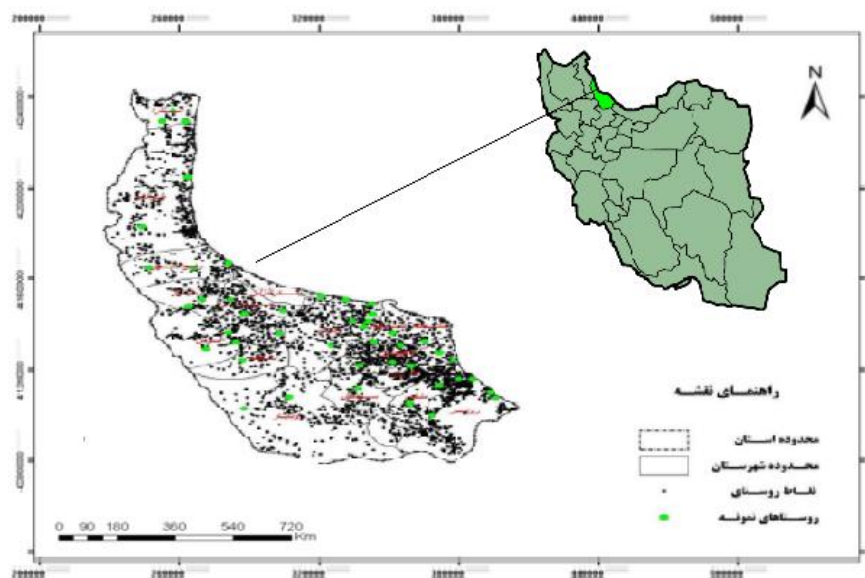
ابعاد	ردیف	گویه
اقتصادی	۱	ایجاد اشتغال پاره وقت برای اعضای غیرخانوار
	۲	ایجاد اشتغال دائمی برای اعضای خانوار
	۳	کاهش بیکاری
	۴	ایجاد درآمد بالا و مناسب برای اعضای خانواده
	۵	افزایش مشاغل خدماتی
	۶	افزایش کالای مصرفی و وسایل منزل
	۷	خرید وسایل نقلیه
	۸	افزایش سرمایه گذاری در امر تولید
	۹	حمایت مالی و سرمایه‌ای بیشتر فرزندان
	۱۰	افزایش قدرت خرید مایحتاج زندگی
	۱۱	افزایش میزان پس انداز در بانک
	۱۲	خرید ادوات مکانیزسیون جهت استفاده در فعالیت‌های کشاورزی
اجتماعی	۱	بهبود شرایط رفاهی خانوار
	۲	بهبود شرایط بهداشتی و درمانی خانوار
	۳	اعتماد به نفس بیشتر از لحاظ درآمدی
	۴	بهبود وضعیت تغذیه خانوار
	۵	فرصت پیشرفت
	۶	کاهش مهاجرت
	۷	امکان ادامه تحصیل برای افراد خانواده
	۸	خوداتکایی در زندگی
	۹	انگیزه پیشرفت
	۱۰	مشارکت و همکاری بیشتر در امور اقتصادی و اجتماعی روستا
	۱۱	میزان تعلق
	۱۲	ایجاد انگیزه جوانان خانوار در خصوص ماندگاری در روستا

منبع: فال سلیمان و همکاران ۱۳۹۲، ریگی و همکاران، ۱۳۹۹، بدری و همکاران، ۱۳۹۷

جدول ۳. گویه‌های تشکیل دهنده متغیر مستقل

متغیر مستقل	ردیف	گویه
بیمه محصولات کشاورزی	۱	مقدار سطح زمین
	۲	میزان بیمه شدگان محصولات کشاورزی
	۳	میزان بیمه هر یک از محصولات کشاورزی
	۴	میزان رضایت از بیمه

استان گیلان یکی از استان‌های شمالی ایران به مرکزیت کلانشهر رشت است. این استان از شمال به دریای کاسپین و کشور آذربایجان که از طریق آستارا با آن دارای مرز بین‌المللی است. از غرب به استان اردبیل، از جنوب به استان زنجان و قزوین و از شرق به استان مازندران محدود می‌شود. مساحت این استان ۱۴۰۴۴ کیلومتر مربع و جمعیت آن نیز طبق سرشماری ۱۳۹۵، ۲۵۳۰۶۹۶ نفر است. بر اساس آخرین تقسیمات کشوری، در زمان اجرای سرشماری نفوس و مسکن (۱۳۹۵)، استان گیلان دارای ۵۱ شهر و ۴۳ بخش، ۱۰۹ دهستان و ۲۵۶۷ آبادی بوده است. جمعیت مناطق روستایی گیلان در این سرشماری ۹۲۷۶۶۰ هزار نفر بالغ گردیده است.

شکل ۱. نقشه موقعیت جغرافیایی استان گیلان

۴- یافته‌ها و تحلیل داده

از بین ۳۸۰ پاسخگو در روستاهای سه تیپ مورد بررسی در استان گیلان، ۲۶۷ نفر را مردان (معادل ۷۰/۲۶) و ۱۱۳ نفر را زنان (معادل ۲۹/۷۳) تشکیل می‌دهند. شغل اصلی ۹۷/۵ درصد از پاسخگویان کشاورزی بوده است. سطح تحصیلات اغلب کشاورزان خرده مالک نیز پایین است. به طوری که ۴۱/۵ درصد بی سواد و ۲۶ درصد دارای تحصیلات ابتدایی بوده‌اند. از نظر سنی نیز عمده پاسخگویان (معادل ۲۱/۴۵ درصد) در گروه سنی ۳۰-۴۰ سال قرار دارند. حداقل تجربه اشتغال آنها به کشاورزی یک سال و حداکثر تجربه ۶۰ سال است، اما بیشتر پاسخگویان (۳۵ درصد) بین ۱۵-۳۰ سال تجربه کشاورزی داشته‌اند. همچنین بر اساس پرسش از پاسخگویان، کمترین مساحت زمین بیمه شده ۵۰۰ متر و بیشترین مقدار آن ۱۰ هکتار است، از مجموع کشاورزان دارای بیمه کشاورزی ۵۶/۱ درصد زمین‌های زراعی ۴۴/۱ درصد زمین‌های باغی

خود را بیمه کردند. و از بین سه تیپ مطرح شده، بیشترین تعداد بیمه شدگان در تیپ جلگه‌ای با ۴۲/۱ درصد، همچنین از بین محصولات استراتژیک منطقه: بیشترین میزان بیمه محصولات کشاورزی در برنج با مقدار ۰/۴۶ می‌باشد. به منظور تایید نتایج افزایش بیمه محصولات کشاورزی در محصول استراتژیک برنج باید مطرح نمود، سطح زیر کشت برنج در ایران برابر با ۶۸۰ هزار هکتار است که ۲۳۰ هزار هکتار آن با متوسط عملکرد ۳۰۰۰ تن شلتوک در هر هکتار در استان گیلان قرار دارد (وطنخواه کلورزی و همکاران، ۱۴۰۰). در نهایت از بین ۳۸۰ نفر، ۲۷۹ نفر (معادل ۷۳/۴۲) را افرادی که محصولات استراتژیک کشاورزی خود را بیمه کردند و ۱۰۱ نفر (معادل ۲۶/۵۷)، را افرادی که محصولات استراتژیک کشاورزی را بیمه نکرده‌اند را تشکیل داده است، در نهایت از بین ۲۷۹ نفری که محصولات کشاورزی خود را بیمه کردند، میزان رضایت‌شان را از بیمه کردن محصولات پرسیده شد، بر طبق یافته‌های به دست آمده مقدار ۲۱۳ نفر معادل (۷۶/۳۴) رضایت مطلوب داشتند.

یافته‌های تحلیلی

مجموعه عوامل موثر در انگیزه کشاورزان در بیمه کردن محصولات استراتژیک کشاورزی

با توجه به مقدار زیاد بیمه شدگان محصولات استراتژیک کشاورزی، حال از پاسخگویان پرسیده شد: انگیزه آنان برای بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی‌شان چه بوده است؟ در این قسمت از پژوهش با استفاده از روش دلفی و با نظرسنجی از افراد خبره روستایی مجموعه عوامل موثر در توسعه بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی مشخص شد.

مجموعه عوامل موثر در انگیزه کشاورزان در بیمه کردن محصولات استراتژیک کشاورزی در ابعاد (اقتصادی، اجتماعی، نهادی، ترویجی و آموزشی) قابل سنجش می‌باشد. برای این منظور از تحلیل عاملی استفاده شد. هدف آن است که از مجموع عوامل شناسایی شده، عوامل اصلی انگیزه کشاورزان در بیمه کردن محصولات کشاورزی معرفی گردد. در نتایج تحلیل عاملی مقدار KMO، ۰/۶۹ به دست آمد، همچنین مقدار آزمون بارتلت ۱۳۲/۱۳۱ بدست آمده و نیز آزمون بارتلت در حد بسیار خوبی (۰/۰۰۰) معنی‌دار بود. این امر حاکی از مناسب بودن داده‌ها برای انجام آزمون تحلیل عاملی محسوب شد. نتایج این آزمون در جدول (۴) ارائه شد.

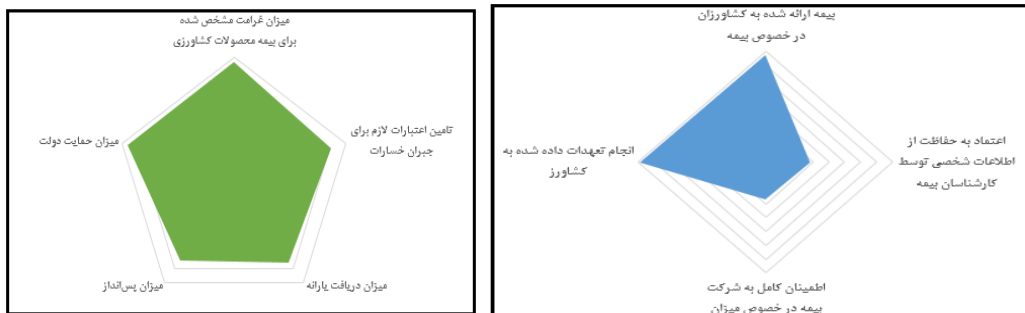
جدول ۴. مقادیر تحلیل عاملی (عوامل موثر در انگیزه کشاورزان در بیمه کردن محصولات استراتژیک کشاورزی)

ردیف	عوامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی
۱	اول	۲/۵۶۴	۱۳/۳۲۱	۱۳/۳۲۱
۲	دوم	۳/۵۶۴	۱۳/۱۵۴	۲۶/۴۷۵
۳	سوم	۳/۴۵۳	۱۳/۱۳۲	۳۹/۶۰۷
۴	چهارم	۳/۴۴۳	۱۳/۱۲۱	۵۲/۷۲۸

مطابق نتایج به دست آمده جدول (۵)، در عامل اجتماعی، گویه انجام تعهدات داده شده به کشاورز با مقدار بار عاملی ۰/۶۵۸، در عامل اقتصادی نیز گویه میزان غرامت مشخص شده برای بیمه محصولات کشاورزی با مقدار بار عاملی ۰/۶۷۵، در عامل نهادی، گویه بازدید به موقع کارشناسان بیمه از خسارات با مقدار بار عاملی ۰/۶۲۴، در عامل آموزشی و ترویجی نیز گویه میزان ارتباط کشاورز با مروجان در خصوص فعالیت‌های بیمه محصولات با مقدار بار عاملی ۰/۶۴۳، بالاترین امتیازها را به خود اختصاص داده است.

جدول ۵. تحلیل عاملی عوامل و گویه‌ها

عوامل	گویه	بار عاملی
اجتماعی	اطمینان به کیفیت خدمات بیمه ارائه شده به کشاورزان در خصوص بیمه	۰/۶۵۴
	اعتماد به حفاظت از اطلاعات شخصی توسط کارشناسان بیمه	۰/۵۵۶
	اطمینان کامل به شرکت بیمه در خصوص میزان غرامت دریافتی و پرداختی	۰/۵۵۴
	انجام تعهدات داده شده به کشاورز	۰/۶۵۸
	میزان غرامت مشخص شده برای بیمه محصولات کشاورزی	۰/۶۷۵
اقتصادی	تامین اعتبارات لازم برای جبران خسارات	۰/۶۱۲
	میزان دریافت یارانه	۰/۵۵۶
	میزان پس‌انداز	۰/۵۴۳
	میزان حمایت دولت	۰/۶۶۵
	بازدید به موقع کارشناسان بیمه از خسارات	۰/۶۳۴
نهادی	برخورد کارکنان بیمه هنگام عقد قرارداد بیمه	۰/۶۰۳
	سهولت امور اداری در قراردادهای بیمه	۰/۵۶۴
	آگاهی از اهداف بیمه	۰/۵۸۷
	میزان کیفیت و سودمندی کلاس‌های ترویجی و آموزشی در خصوص بیمه محصولات	۰/۶۱۱
	استفاده از مجلات و نشریات ترویجی و آموزشی در خصوص بیمه	۰/۶۱۲
آموزشی و ترویجی	استفاده از فیلم‌های آموزشی در خصوص بیمه محصولات	۰/۵۵۴
	میزان ارتباط کشاورز با مروجان در خصوص فعالیت‌های بیمه محصولات	۰/۶۴۳
	میزان اطلاع کشاورز از طرح بیمه از طریق شرکت در کلاس‌ها	۰/۶۱۲
	میزان اطلاع کشاورز از طرح بیمه از طریق برنامه‌های تلویزیون و رادیویی	۰/۵۸۹

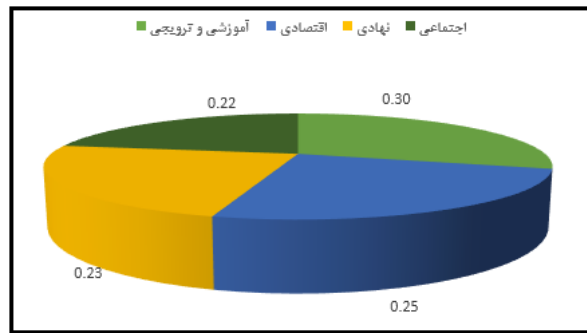

شکل ۲-۳. نمودارهای وزن نهایی هر یک از گویه‌های اقتصادی-اجتماعی

شکل ۴-۵. نمودارهای وزن نهایی هر یک از گویه‌های آموزشی و ترویجی-نهادی

در نهایت از بین عوامل مطرح شده، عامل آموزشی و ترویجی با مقدار ۲۵/۴۳، عامل اقتصادی با مقدار ۲۱/۳۴، عامل اجتماعی با مقدار ۲۰/۱۳، عامل نهادی نیز با مقدار ۱۹/۲۳، بالاترین و پایین‌ترین میزان را در توسعه بیمه محصولات کشاورزی به خود اختصاص داده‌اند.

شکل ۶. نمودار میزان عوامل مطرح شده در توسعه بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی

میزان نقش بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی در توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاهای مورد بررسی

در ادامه نیز، پس از تعیین مجموعه عوامل موثر در انگیزش بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی، با استفاده از آزمون همبستگی اسپیرمن، به بررسی میزان نقش بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی در توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاهای سه تیپ (جلگه‌ای، ساحلی، کوهپایه‌ای و کوهستانی) پرداخته شد. نتایج به شرح جدول (۶) می‌باشد.

مطابق جدول (۶)، میزان ارتباط بین بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی با توسعه اقتصادی و اجتماعی با مقدار ضریب همبستگی به دست آمده و سطح معناداری $0/000$ ، گویای ارتباط معنادار و مثبت بین این دو متغیر است. بر این اساس نتیجه می‌گیریم که بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی تاثیر زیادی بر ایجاد اشتغال پاره‌وقت برای اعضای غیرخانوار، افزایش خرید کالای مصرفی، ایجاد درآمد بالا و مناسب برای خانوار، خرید وسایل نقلیه، افزایش میزان پس‌انداز در بانک، حمایت مالی و سرمایه‌ای، ایجاد شغل جانبی برای اعضای خانوار، افزایش سرمایه‌گذاری در امر تولید، اشتغال دائمی برای اعضای خانوار، خرید ادوات مکانیزاسیون و ... تاثیرگذار بوده است. همچنین در بعد اجتماعی بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی تاثیر زیادی در بهبود تغذیه خانوار، بهبود شرایط رفاهی خانوار، اعتماد به نفس بیشتر از لحاظ درآمدی، کاهش مهاجرت و ... داشته است. به عبارت دیگر زمانی که از امنیت اقتصادی صحبت به میان می‌آید به این معناست که در برگیرنده وجود ثبات و تعادل در میزان تولید و مصرف، و روان بودن معیشت اقتصادی مردم است که تقریباً این پارامترها دارای ارتباط مستقیم و یا غیرمستقیم با بخش کشاورزی و از جمله بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی هستند. به طوریکه که زمانی که کشاورزان محصولات کشاورزی خود را از هر گونه خسارات احتمالی مصون کنند، امنیت اشتغال و اقتصادی در روستاها حاکم می‌شود، و به مرور معضل مهاجرت روستاییان و مخصوصاً جوانان به شهر را رفع می‌نماید و با توانمندسازی جوامع روستایی از طریق بیمه محصولات کشاورزی علاوه بر شخصیت‌دهی به روستاییان، فرهنگ تولیدگرایی نهفته در جوامع روستایی را نیز حفظ نموده و به تعادل موجود بین تولید و مصرف در سطح روستا و ملی نیز کمک می‌کند.

در ادامه نیز با استفاده از مدل تصمیم‌گیری WASPAS سعی شده است تا رتبه هر یک از تیپ‌های روستایی استان گیلان را بر اساس ابعاد توسعه (اقتصادی و اجتماعی) سنجیده شود. قابل ذکر است، هر یک از تیپ‌های استان گیلان بر اساس علامت اختصاری بیان شده‌اند (C). پس از تعیین ماتریس داده‌های مکانی برای هر یک از گویه‌های اقتصادی و اجتماعی به بررسی نرمالیزه کردن گویه‌های توسعه

جدول ۶. نتایج ارتباط بین بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی و توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاهای مورد بررسی با استفاده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون

ابعاد	گویه	متغیر مستقل	ضریب همبستگی	سطح معناداری	ارتباط معنادار
اقتصادی	ایجاد اشتغال پاره وقت برای اعضای غیرخانوار	بیمه محصولات کشاورزی	۰/۵۵۶	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	ایجاد اشتغال دائمی برای اعضای خانوار		۰/۵۳۴	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	کاهش بیکاری		۰/۵۵۶	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	ایجاد درآمد بالا و مناسب برای اعضای خانواده		۰/۶۱۱	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	افزایش مشاغل خدماتی		۰/۵۴۳	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	افزایش کالای مصرفی و وسایل منزل		۰/۵۶۷	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	خرید وسایل نقلیه		۰/۶۲۱	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	افزایش سرمایه گذاری در امر تولید		۰/۵۶۶	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	حمایت مالی و سرمایه‌های بیشتر فرزندان		۰/۶۲۱	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	افزایش قدرت خرید مایحتاج زندگی		۰/۶۲۳	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	افزایش میزان پس انداز در بانک		۰/۵۹۸	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	خرید ادوات مکانیزسیون جهت استفاده در فعالیت‌های کشاورزی		۰/۵۶۱	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	بهبود شرایط رفاهی خانوار		۰/۶۱۱	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	بهبود شرایط بهداشتی و درمانی خانوار		۰/۵۸۷	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
اجتماعی	اعتماد به نفس بیشتر از لحاظ درآمدی	بیمه محصولات کشاورزی	۰/۵۶۱	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	بهبود وضعیت تغذیه خانوار		۰/۵۴۳	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	فرصت پیشرفت		۰/۵۵۳	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	کاهش مهاجرت		۰/۶۱۱	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	امکان ادامه تحصیل برای افراد خانواده		۰/۵۵۶	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	خوداتکایی در زندگی		۰/۵۷۸	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	انگیزه پیشرفت		۰/۵۷۶	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	مشارکت و همکاری بیشتر در امور اقتصادی و اجتماعی روستا		۰/۶۱۲	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	میزان تعلق		۰/۵۵۸	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت
	ایجاد انگیزه جوانان خانوار در خصوص ماندگاری در روستا		۰/۶۳۴	۰/۰۰۰	معنادار و مثبت

اقتصادی و اجتماعی در هر یک از تیپ‌های روستایی پرداخته شد. جداول (۸ و ۹).

در نهایت هر یک از تیپ‌های روستایی بر اساس توسعه اقتصادی و اجتماعی با تاکید بر نقش بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی رتبه‌بندی شد. جدول (۹) نمودار (۷ و ۸).

جدول ۷. علامت اختصاری هر یک از تیپ‌های روستاهای استان گیلان

تیپ‌های روستایی	علامت اختصاری
روستاهای کوهپایه‌ای و کوهستانی	C1
روستاهای جلگه‌ای	C2
روستاهای ساحلی	C3

جدول ۸. نرمالیزه کردن گویه‌های توسعه اقتصادی در تیپ‌های روستاهای مورد مطالعه

تیپ‌های روستایی	اقتصادی											
	X12	X11	X10	X9	X8	X7	X6	X5	X4	X3	X2	X1
C1	۰/۷۱	۰/۶۷	۰/۶۷	۰/۶۸	۰/۶۹	۰/۷۳	۰/۶۱	۰/۶۴	۰/۶۱	۰/۷۳	۰/۵۴	۰/۶۶
C2	۰/۸۴	۰/۸۹	۰/۸۰	۰/۸۵	۰/۸۲	۰/۸۹	۰/۸۶	۰/۸۲	۰/۸۷	۰/۹۳	۰/۸۵	۰/۷۹
C3	۰/۸۷	۰/۸۶	۰/۸۳	۰/۶۷	۰/۷۳	۰/۸۳	۰/۸۰	۰/۷۴	۰/۸۰	۰/۷۹	۰/۷۴	۰/۷۳

جدول ۹. نرمالیزه کردن گویه‌های توسعه اجتماعی در تیپ‌های روستاهای مورد مطالعه

تیپ‌های روستایی	اجتماعی											
	X12	X11	X10	X9	X8	X7	X6	X5	X4	X3	X2	X1
C1	۰/۶۴	۰/۶۸	۰/۶۱	۰/۷۳	۰/۶۸	۰/۶۶	۰/۶۱	۰/۶۸	۰/۶۷	۰/۶۴	۰/۶۶	۰/۶۲
C2	۰/۷۸	۰/۷۰	۰/۷۵	۰/۷۶	۰/۸۲	۰/۷۹	۰/۸۴	۰/۷۵	۰/۸۳	۰/۷۵	۰/۷۳	۰/۷۹
C3	۰/۷۹	۰/۷۵	۰/۷۵	۰/۷۸	۰/۷۹	۰/۸۳	۰/۷۶	۰/۸۲	۰/۷۹	۰/۷۳	۰/۸۴	۰/۷۳

جدول ۱۰. محاسبه مقدار ((Q_i و λ)) و برای رتبه‌بندی تیپ‌های روستایی بر اساس توسعه اقتصادی و اجتماعی با تاکید بر نقش بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی

رتبه‌بندی تیپ‌های روستایی	اجتماعی		گزینه	رتبه‌بندی تیپ‌های روستایی	اقتصادی		گزینه
	Q_i	λ			Q_i	λ	
۱	۳/۳۴۵	۰/۹۸۹	روستاهای کوهپایه‌ای و کوهستانی	۱	۳/۴۱۲	۰/۹۸۹	روستاهای کوهپایه‌ای و کوهستانی
۵	۳/۶۵۴	۰/۹۸۹	روستاهای جلگه‌ای	۵	۳/۶۷۸	۰/۹۸۹	روستاهای جلگه‌ای
۴	۳/۵۵۴	۰/۹۸۹	روستاهای ساحلی	۳	۳/۵۳۲	۰/۹۸۹	روستاهای ساحلی

شکل ۸-۹. نمودارهای تحلیل فضایی تیپ روستاهای استان گیلان بر اساس توسعه اقتصادی-اجتماعی با تاکید بر نقش بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی

مطابق نتایج، در توسعه اقتصادی به ترتیب تیپ روستاهای جلگه‌ای با مقدار وزن ۳/۶۷۸، روستاهای ساحلی با مقدار وزن ۳/۵۳۲، روستاهای کوهپایه‌ای و کوهستانی با مقدار وزن ۳/۴۱۲، بالاترین و پایین‌ترین وزن‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. در توسعه اجتماعی نیز، تیپ روستاهای جلگه‌ای با مقدار وزن ۳/۶۵۴، روستاهای ساحلی با مقدار وزن ۳/۵۵۴، روستاهای کوهپایه‌ای و کوهستانی با مقدار وزن ۳/۳۴۵، بالاترین و پایین‌ترین میزان توسعه اقتصادی و اجتماعی را با تاکید بر بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی به خود اختصاص داده‌اند. همانطور که قبل‌تر مطرح شد، چشم‌انداز کشاورزی در استان گیلان بر اساس شرایط خاک، ناهمواری، آب، شیب و پوشش گیاهی و به تبعیت از این عوامل چگونگی دخل و تصرف انسان در محیط چشم‌انداز یکسانی ندارد، که شامل: زمین‌های ساحلی در امتداد ساحل دریا که به صورت نوار باریکی کشیده شده و اغلب از ماسه‌های نرم ساخلی به عرض حداکثر چند صد متر پوشیده شده است.

زمین‌های جلگه‌ای با خاک‌های رسوبی و آبرفتی همراه با هوموس نسبتاً کافی که مهمترین فعالیت کشاورزی و استقرارهای شهری و روستایی را در خود جای داده است. زمین‌های کوهپایه‌ای که اغلب پوشیده از جنگل بوده و به استثنای تراش‌های دره رودخانه‌ها که زیر کشت برنج قرار دارند در برخی نواحی به کشت غلات، زیتون، چای و دیگر درختان میوه اختصاص دارند. زمین‌های کوهستانی که یا پوشیده از جنگل هستند و یا اینکه به صورت مراتع طبیعی مورد استفاده قرار می‌گیرند و در برخی از نواحی که شرایط توپوگرافی، شیب و جنس زمین اجازه دهد، کشت محصولاتی از قبیل گندم، جو، گیاهان علوفه‌ای معمول است، بنابراین مهمترین کانون‌های فعالیت کشاورزی در گیلان همان نواحی جلگه‌ای هستند که در ارتفاعی کمتر از ۱۰۰ متر از سطح دریای آزاد قرار دارند. هر چند که مرزبندی مشخص و کاملاً میان قلمرو کشت‌های مختلف عملاً میسر نیست، لیکن روستاهای این تیپ تا حدودی از یکدیگر قابل تفکیک هستند. در روستاهای ناحیه تالش با کشت غالب برنج، توتو، درختان میوه و صیفی‌کاری، در روستاهای ناحیه رشت و فومنات با کشت غالب برنج، توتون، چای، صیفی و سبزیکاری و توستان، روستاهای ناحیه لاهیجان با کشت غالب چای، برنج و بادام زمینی، روستاهای ناحیه انزلی با کشت غالب برنج و صیفی، روستاهای ناحیه لنگرود و رودسر با کشت غالب برنج، چای، صیفی، مرکبات و فندق، روستاهای ناحیه رودبار نیز با کشت غالب زیتون، غلات، علوفه و به طور پراکنده فندق. به تبع گستردگی محصولات کشاورزی در این تیپ روستاها، و همچنین طبق یافته‌های توصیفی به دست آمده، مقدار بیمه‌شدگان محصولات استراتژیک کشاورزی در روستاهای جلگه‌ای بیشتر از سایر روستاهای گیلان می‌باشد، در همین راستا میزان توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاهای این تیپ بیشتر از سایر روستاهای دیگر می‌باشد.

۵- بحث و فرجام

نتایج پژوهش در دو بخش تنظیم شد. در بخش یافته‌های توصیفی، نتایج نشان داد، بیشترین تعداد بیمه محصولات کشاورزی در تیپ جلگه‌ای می‌باشد، همچنین از بین محصولات استراتژیک منطقه: بیشترین میزان بیمه در محصول استراتژیک برنج است، که این خود نشاندهنده اهمیت کشت این محصول در زندگی و اقتصاد خانوارهای روستایی در روستاهای استان گیلان می‌باشد. همچنین به خاطر مخاطرات طبیعی پی در پی در استان، بیشتر کشاورزان محصولات خود را در برابر مخاطرات احتمالی بیمه کرده‌اند که این امر نشان‌دهنده نگرانی کشاورزان در جهت خسارات احتمالی در سال‌های آینده می‌باشد و با توجه به پرداخت خسارت به کشاورزان از سوی صندوق بیمه به کشاورزان در واقع بروز ضرر و زیان به آنان، بیشتر کشاورزان از عملکرد صندوق بیمه راضی بودند و همین امر همراه با عوامل اقتصادی، اجتماعی، نهادی، ترویجی و آموزشی از مهمترین انگیزه‌های کشاورزان در بیمه کردن محصولات کشاورزی می‌باشد. همچنین با توجه به اینکه هزینه پرداختی به روستاییان در قبال بیمه محصولات در مواقع بروز ضرر و زیان موجب خرید ادوات کشاورزی و ... شده در کل موجب بهبود زندگی روستاییان و توسعه روستاها و رسیدن به توسعه پایدار که از جنبه‌های آن توسعه اقتصادی و اجتماعی است تا حدودی جامعه عمل پوشیده است. همچنین در بین عوامل مطرح شده، عامل آموزشی و ترویجی بیشترین میزان در توسعه بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی در این استان را به خود اختصاص داده است، در یک جمع‌بندی نهایی می‌توان چنین مطرح نمود، توسعه محصولات استراتژیک کشاورزی در استان گیلان از حیث افزایش تولید، تامین امنیت غذایی، رشد صادرات کشاورزی، افزایش درآمد کشاورزان، افزایش بهره‌وری نیروی کار و عوامل تولید و حرکت به سوی توسعه روستایی مستلزم تحقق پیش‌شرط اساسی تامین رشد پایدار سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی است. از جمله راه‌های اصولی برای تامین این هدف استراتژیک، تقویت بیمه محصولات کشاورز

و ورود به عرصه‌های جدید و استفاده از سازوکارهای مناسب در این زمینه است. چشم‌انداز کشاورزی در استان گیلان و فراهم‌سازی شرایط توسعه واقعی و پایدار در نواحی روستایی گیلان مستلزم جهت‌گیری به سوی رویکردهای نوین و زمینه‌سازی شرایط جذب کشاورزان به بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی است. بنابراین نقش بیمه به عنوان یک رهیافتی به منظور از بین بردن آسیب‌پذیری روستاییان در مقابل خطرات طبیعی و اقتصادی و ... مشخص است و همچنین در توسعه پایدار روستایی به عنوان یک ورودی مطلوب سیستم اقتصادی، اجتماعی و ... جامعه روستایی گیلان قابل توجه است. در نتایج این قسمت از پژوهش با مطالعات خسروی پور و همکاران (۱۳۹۰)، کرباسی و همکاران (۱۳۸۹)، امیری کچمی و همکاران (۱۳۹۶)، همخوانی و مطابقت دارد. در نهایت در بین سه تیپ (کوهپایه‌ای و کوهستانی، جلگه‌ای و ساحلی)، میزان توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاهای جلگه‌ای با تاکید بر بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی بیشتر است و روستاهای کوهپایه‌ای و کوهستانی نیز کمترین میزان را به خود اختصاص داده است.

در نهایت در راستای نتایج به دست آمده، راهکارهای ذیل نیز پیشنهاد گردیده شد:

- آشنا نمودن کشاورزان تیپ‌های روستاهای کوهپایه‌ای و کوهستانی با محاسن و مزیت‌های بیمه و نهادینه کردن آن در فعالیتهای بخش کشاورزی از طریق ایجاد و راه‌اندازی (مدیریت ترویج در صندوق بیمه) با هدف بازاریابی بیمه و پیش آگاهی از خطرات تهدید کننده، همچنین لازم است دستگاههای اجرایی روستا همچون دهیاران و شوراهای روستایی این تیپ روستاها در گیلان آشنا شوند با بیمه محصولات کشاورزی.
- همچنین پیشنهاد می‌گردد، مطالعه‌ای در زمینه عوامل موثر در عدم رغبت کشاورزان به بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی در این استان در سه تیپ کوهستانی، جلگه‌ای، و ساحلی با روش کیفی صورت گیرد.
- با توجه به احتمال بیش‌تر پذیرش بیکه تکمیلی محصولات استراتژیک کشاورزی به وسیله کشاورزان با آگاهی بیشتر از شرایط بیمه، پیشنهاد می‌شود با انجام یک نیازسنجی، دوره‌های آموزشی مناسب برای ارتقاء آگاهی کشاورزان در زمینه محصولات در تیپ روستاهای کوهپایه‌ای، همانند روستاهای (چماچا، مریان)، تدوین شود و تا حد امکان برنامه‌ها از لحاظ محتوایی، مکان و زمان، مناسب جامعه هدف طراحی و اجرا شود.
- با توجه به ارتباط معنادار و مثبت بین بیمه محصولات استراتژیک کشاورزی و توسعه اقتصادی و اجتماعی، پیشنهاد می‌گردد در پژوهش‌های آتی به بررسی ابعاد دیگر کالبدی و زیست محیطی نیز با تاکید بر نقش بیمه پرداخته شود.

منابع

- امید نجف‌آبادی، مریم. پاینده نجف‌آبادی، امیر. ۱۳۹۹. طراح الگوی تعاونی بیمه خرد کشاورزی برای مناطق روستایی ایران، مطالعه موردی: بیمه خرد دام. مجله تعاونی و کشاورزی، دوره ۹. شماره ۳۴. صص ۶۳۹۲-۶۳۹۳.
- امیری کچمی، سمیه. چوپچیان، شهلا. صدیقی، حسن. ۱۳۹۶. واکاوری عوامل موثر بر توسعه بیمه محصولات باغی جنوب استان کرمان. فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی. جلد ۴. شماره ۴. صص ۵۱۵-۵۳۴.
- ترکمانی، جواد. نیکویی، علیرضا. ۱۳۸۶. نقش بیمه محصولات زراعی در توسعه روستایی: مطالعه موردی در استان فارس. دوره ۱۰. شماره ۴. صص ۱۵-۳۸.
- جعفریان کیکانلو، ناهید. بوذرجمهری، خدیجه. سجاسی قیداری، حمدالله. ۱۳۹۳. اثرات بیمه محصولات کشاورزی بر وضعی

- اقتصادی کشاورزان دهستان قاضی شهرستان مانه و سملقان. همایش ملی توسعه اقتصاد کشاورزی با رویکرد عزم ملی و مدیریت جهادی.
- جوادیان، سید ابوالفضل. داریوش، فرزانه. ۱۳۸۳. عملکرد و تجربه‌های بیمه کشاورزی در ایران، دومین همایش علمی بیمه کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری. صندوق بیمه محصولات کشاورزی، تهران. ۳۰-۳۱ شهریور.
- دهقانی، امین. ۱۳۹۳. اهمیت و نقش فعالیت‌های کشاورزی در توسعه روستایی. اولین همایش ملی کشاورزی، محیط زیست و امنیت غذایی.
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، پورطاهری، مهدی و فرج زاده، منوچهر و وکیل حیدری، ساربان. ۱۳۸۸. نقش توانمند سازی در توسعه کشاورزی، مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۶۹، ص ۸۷-۱۰۳.
- شاهنوشی فروشانی، ناصر. رفیعی دارایی، هادی. عدالتیان، علی. ۱۳۹۰. بررسی عوامل ساختاری و عملکردی موثر بر رضایت بیمه‌گذاران از بیمه محصولات کشاورزی: مطالعه موردی استان خراسان رضوی، اقتصاد کشاورزی. (۱) ۵. صص ۱۰۳-۱۲۱.
- طالب، مهدی و موسی عنبری (۱۳۸۷)، جامعه‌شناسی روستایی، انتشارات دانشگاه تهران: تهران.
- فاضلی، مصطفی. ۱۳۹۱. بررسی نقش بیمه محصولات کشاورزی در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: روستای عباس آباد، شهرستان دره شهر). همایش ملی توسعه روستایی، حامی: دفتر امور روستایی و شوراهای استانداری گیلان. جهاد دانشگاهی واحد استان گیلان.
- فال سلیمان، محمود. صادقی، حجت‌الله. غلامی، زینب. ۱۳۹۲. بررسی اثرات اقتصادی - اجتماعی محصولات استراتژیک بر توسعه مناطق روستایی (مطالعه موردی: کشت پسته در بخش شش‌طراز شهرستان خلیل آباد). مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال ۳. شماره ۱۲. صص ۴۱-۶۳.
- قاسمی، مریم. داورزنی، علیرضا. ۱۴۰۰. راهبردهای توسعه بیمه محصولات کشاورزی در بین کشاورزان خرده مالک (مطالعه موردی: دهستان تبادکان شهرستان مشهد). پژوهش‌نامه بیمه، سال ۳۶. شماره ۲. شماره مسلسل ۱۴۲. صص ۶۹-۱۰۰.
- قاسمی، مریم. علیزاده، لیدا. ۱۳۹۷. تحلیل چالش‌های توسعه بیمه محصولات کشاورزی در بین بهره‌برداران خرد (مورد مطالعه: دهستان سرجام، مشهد). کاوش‌های جغرافیایی مناطق بیابانی، سال ۶. شماره ۲. صص ۲۱۵-۲۴۰.
- نوری زمان‌آبادی، سید هدایت‌الله. امینی فسخودی، عباس. ۱۳۸۶. سهم توسعه کشاورزی در توسعه روستایی، مجله علوم کشاورزی ایران، دوره ۲-۳۸. شماره ۲.
- یزدان پناه، حجت‌اله، کمالی، غلامعلی. حجازیزاده، زهرا و ضیاییان، پرویز. ۱۳۸۵. مکان‌گزینی اراضی مستعد کشت بادام در استان آذربایجان شرقی، فصلنامه جغرافیا و توسعه، پاییز و زمستان.
- یزدان منش، سید مسعود. موسایی، محسن. ۱۳۹۷. بررسی نقش بیمه محصولات کشاورزی در توسعه کشاورزی پایدار (مطالعه موردی: استان کهگیلویه و بویراحمد). پایان نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد. رشته تحصیلی: مدیریت کشاورزی، گرایش مدیریت مزرعه. دانشگاه آزاد اسلامی واحد گچساران.
- یعقوبی، ا. چیدری، م. ۱۳۸۰. بررسی عوامل موثر بر پذیرش بیمه دام از سوی دامداران روستایی، مطالعه موردی استان اصفهان. مجموعه مقالات همایش بیمه کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، بانک کشاورزی ایران، تهران.
- وطنخواه کلورزی، ژ. رضوانی، م. دربان آستانه، ع. ۱۴۰۰. شناسایی عوامل موثر بر توسعه کارآفرینی با باز یافت پسماندهای محصول برنج (مورد مطالعه: استان گیلان). فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا. دوره دوم. شماره دوم. پیاپی ۶.
- Ahsan, S.M., Ali, A., Kurian, J.N. (1987). Toward a theory of Agricultural insurance, American Journal of Agricultural Economics, 69(3):520-529.
- Baker, E.J. (1990), Demand for rainfall insurance in the semi -avid in India. Resource management program.4: 101-151
- Bagli, S., Terres JM., Gallego, J., Annoni, A. and Dallemand, J.F. (2003) Agro-PedoClimatological Zoning of Italy,

europen commission directorate general joint research centre ispra

- Hag, A., Hartman, E. and Myers, A. 2003. Agriculture and Green Insurance. Research Report.
- Irish Leader network,(2000), Strategic plan, Journal of rural studies 14(1), pp. 10-26.
- K. Alli (2004): "Analysis of the prospects and problems of agricultural insurance in a developing country: The case of Nigeria". Department of Agricultural Economics, University of Ife, Ile-Ife, Nigeria
- Nesterchuk, Y., Prokopchuk, O., Tsymbalyuk, Y., Rolinskyi, O. & Bilan, Y. (2018). Current status and prospects of development of the system of agrarian insurance in Ukraine. Investment Management & Financial Innovations, 15(3), 56.
- Nilsson, E. and Svensson, A. (2005). Agro-Ecological Assessment of Phonxay District, Louang Phrabang Province, Lao PDR, Physical Geography and Ecosystems Analysis .Lund University
- OpongMensah, N., Fialor, S. C., Dadson, V. A., & Yeboah, E. (2017, April). Agricultural Insurance in Ghana: An Examination of Concepts, Structure and Challenges. In International Conference on Applied Science and Technology Conference Proceedings (Vol. 1, No. 1, pp. 223- 236)
- Sibiko, K. W., Veettil, P. C. & Qaim, M. (2016). Small farmers' preferences for weather index insurance: Insights from Kenya. Fifth International Conference, September 23-26
- Zhichkin, K., Nosov, V., Zhichkina, L., Tarakanov, A., Zhenzhebir, V. & Sterlikov, F. (2020). Formalized model of agricultural insurance development strategy as an element of industry management digitalization. IOP Conference Series Materials Science and Engineering 941: 012025.
- Vandever, Monte, L.A. (2001), Demand for area crop insurance among Litchi producers in northern Vietnam. Journal of Agricultural Economics. 26(2): 173-184.
- Vandever ,M.L.and Young ,C.E. (2001). The Effects of the Federal Crop Insurance Program on Wheat Acreage. Economic Research Service/USDA .Wheat yearbook: 21-30.-
- Williams, I.R., et al. (1999), Crop insurance and disaster assistance designs for wheat and grain sorghum, American Journal of Agricultural Economic, p.p: 107-109

